

حقوق بشر دوستانه یکی از مباحث مهم حقوق بین الملل و مورد تأکید ادیان آسمانی، به خصوص دین اسلام است.

حقوق بشر دوستانه یکی از مباحث مهم حقوق بین الملل و مورد تأکید ادیان آسمانی، به خصوص دین اسلام است. تبیین و تشریح ابعاد گوناگون این مسئله، در گسترش اصول حقوق بشردوستانه، نقش بسیار سازنده‌ای دارد. در این میان، بیان دیدگاه اسلام حائز اهمیت است و می‌تواند در روند تکاملی آن مفید و مؤثر باشد. تجربه نیم قرن سازمان ملل متحد ثابت کرد که تأمین صلح و تنظیم عادلانه روابط بین‌المللی و نیز تأمین اصول حقوق بشردوستانه، بدون استمداد از دین، به خصوص دین اسلام ممکن نیست. اصول و تعالیم دین اسلام که پیروان خویش را بدان فرا می‌خواند و اینکه نقض آن را مستوجب کیفر دنیوی و اخروی می‌داند، بهترین مؤید این مسئله است. شریعت اسلام در بردارنده عالی‌ترین قوانینی است که انسان‌ها می‌توانند در پناه آن سعادت‌مندانه زندگی کنند. در جهاد اسلامی افراد غیررزمنده دشمن، مادام که در فعالیت‌های جنگی مؤثر نیستند از مصونیت برخوردارند، لیکن رزمنده دشمن تنها در مورد کسانی صدق نمی‌کند که سلاح به دست و جزئی از ارتش منظم دشمن هستند، بلکه شامل تمامی کسانی می‌شود که به نحوی در پیشبرد جنگ به نفع دشمن مؤثر باشند، هرچند که سلاح در دست نداشته باشند. در دیدگاه اسلامی، هرگاه مردم یک سرزمین اشغال نشده و مورد تجاوز قرار نگرفته، به ناحق بر علیه نیروهای مسلح دولت و ملت دیگری برخیزند و با حمل اسلحه و به کار گرفتن سلاح‌های جنگی دست به اقدامات مسلحانه بزنند، محارب محسوب می‌شوند و از شمول مقررات مربوط به غیر نظامیان خارج می‌شوند.

از نظر اسلام، دشمنان به عنوان انسان‌هایی که قابلیت هدایت و سوق به سوی حق و حقیقت را دارند به حساب می‌آیند. از سوی دیگر، در زمان جنگ، دشمنان از دو گروه متمایز تشکیل می‌شوند. دسته‌ای نظامیان و کسانی که مستقیماً و به گونه فعالی در جنگ مشارکت دارند و دسته دیگر که به هیچ وجه دخالتی در جنگ ندارند که معمولاً زنان، کودکان و مردان سالخورده را تشکیل می‌دهند. اسلام برای افرادی از دسته نخست که تسلیم شده یا زخمی شده و یا اسیر گشته‌اند، حقوق خاصی را شناخته است. از این‌رو، اسلام مردانه جنگیدن را ترغیب و خیانت و شکنجه دادن و آزار روانی و بدنی نسبت به دشمن (به خصوص پس از خاتمه جنگ) را منع می‌کند.

حمایت از غیرنظامیان بر اساس حقوق بشردوستانه بین‌الملل :

1 - در هنگام جنگ باید میان رزمندگان و غیرنظامیان تفاوت قائل شد. غیرنظامیان نباید هدف عملیات نظامی واقع شده و قربانی جنگ باشند.

2 - طرفین محاصره نه تنها باید میان جمعیت غیرنظامی و رزمندگان تفکیک قائل شوند، بلکه میان اموال متعلق به غیرنظامیان و اهداف نظامی نیز باید فرق بگذارند. این به آن معناست که نه تنها غیرنظامیان باید مورد حمایت قرار گیرند، بلکه کالاهای موردنیاز برای ادامه حیات آن‌ها (غذا، دام، تاسیسات مربوط به آب آشامیدنی و مانند آن‌ها) نیز مورد حمایت واقع شوند.

3 - حملات و تهدیدهایی که هدف اصلی آن اشاعه ترور و وحشت میان جمعیت غیرنظامی است، رسماً ممنوع است.

4 - حملاتی که آثار آن به یک هدف خاص نظامی محدود نمی‌شود، یا هدف نظامی را دنبال نمی‌کند، ممنوع است (بمباران گسترده و مستمر).

5 - تحت هیچ شرایطی نباید از غیرنظامیان برای جلوگیری از حمله به نقاط خاص و مناطق و اهداف نظامی استفاده کرد.

6 - هرگونه حمله به بناهای تاریخی، آثار هنری یا عبادتگاه‌ها و استفاده از چنین اهدافی برای حمایت از اقدامات نظامی مطلقاً ممنوع است.

7 - تخریب تأسیسات دارای نیروهای خطرناک (سدهای تولیدکننده نیروی برق و نیروگاه‌های هسته‌ای) که می‌تواند تلفات غیرنظامی زیادی به همراه داشته باشد ممنوع است. ضمن اینکه طرف‌های محاصره نباید اهداف نظامی را در کنار چنین تأسیساتی قرار دهند.

8 - مناطق خاصی را می‌توان در نظر گرفت که حمله به آن مطلقاً ممنوع است. بیمارستان و مناطق و مکان‌های امنی را می‌توان در زمان صلح در نظر گرفت که نتوان با استفاده از نیروی نظامی از آن دفاع کرده و یا موردحمله قرار گیرد.

علی حمزه پور. کارشناس حقوقی